

אימוץ והנקה של צמד עגלים לפרה, מפרות יוצאות עדר החלב המוחזקות בעדר הבשר במרעה

י. קלי, י. קר"צ - שה"מ;

ח. גסיטוע - מינהל המחקר החקלאי;

ע. גושקין, ס. אניחוביץ - קיבוץ אור-הנר;

ר. לרר - מינהל המחקר החקלאי

מנתוני תנועת העדר בענף הבקר לחלב עולה, כי 30 - 40 אלף פרות מוצאות מהעדר מדי שנה בגלל תנובת חלב מועטה; להערכתנו, כ-10 אלפים מהן בהריון. הפרות נמכרות לשחיטה, והתמורה נמוכה בגלל משקל גוף נמוך, וכן בגלל מחיר נמוך לק"ג משקל גוף חי. הועלתה הצעה לנצל פרות אלה להנקת שגר מאומץ. תחשיב כלכלי מקדים הורה, שהתהליך המוצע אמור להעלות את הכנסת המגדל הן על-ידי הגדלת התמורה בער הפרה לכשתוצא לשחיטה - חרף הדחייה במועד קבלת ההכנסה (פרות מגזע בשר המניקות ולד אחד במרעה הירוק מעלות משקל כדי ק"ג אחד ליום), והן על-ידי הקטנת הוצאות גידול השגר בהשוואה לגידול השגרת ביונקיה ובמפטמה.

העבודה נועדה לבחון הלכה-למעשה את גדילת צמד עגלים מאומצים יונקים ואת שינויי משקל הגוף של הפרות המאמצות. השגר והפרות היו בתנאי אחזקה, אביסה ורעייה של עדר בקר לבשר בממשק אינטנסיבי: בסתיו, בעונת ההמלטות, מוגשת מנת מזון באיבוס בנוסף לרעייה בקמל, ובעונת המרעה הירוק נמצאים הפרות והשגר במרעה ללא אביסה נוספת.

העבודה נעשתה ברפת החלב ובעדר הבקר לבשר במרעה של קיבוץ אור-הנר. לעבודה שימשו 7 פרות ו-21 עגלים מגזע הולשטיין-ישראלי, כולם יוצאי עדר החלב. יחד עם כל פרה שנועדה לאמץ נבחרו 3 עגלים, לאחר הגמעה בקולוסטרום, שנולדו

תוך 10 הימים שקדמו לאימוץ. צמד מהשלושה יועד, באקראי, לאימוץ. והשלישי שימש להיקש: הוא הועבר ליונקיה אחר-כך למפסמה לגידול שגרתי כמקובל בעדר החלב. הפרה וצמד העגלים הועברו לגדרה קטנה (10×6 מ') עם עולים, ובה הוחזקו שלשתם בלבד עד לסיום האימוץ. שנמשך עד 5 ימים. גרימת האימוץ, בידי רפתן מנוסה, כללה קשירת הפרה פעמיים ביום במשך 1 - 2 ימים, והצמדת פי העגל (מאולצת בתחילה) לפטמות הפרה. באחת מכלל 8 פרות שיועדו לאמץ לא הצליח האימוץ. בעת האימוץ היו הפרות אחר 1 - 3 המלטות ו- 18 - 370 יום לאחר ההמלטה האחרונה. בביקורת החלב האחרונה, לפני הוצאתן מרפת החולבות, הן הניבו 21.2 ליטר חלב בממוצע ליום (16.6 - 26.0 ליטר). אימוץ צמד העגלים הראשון היה ב-14.10.90, והאחרון - ב-10.12.90. בעת האימוץ היה השגר בגיל ממוצע של 7.2 ימים (4 - 10 ימים). בתום האימוץ הועברו הפרות והשגר לקבוצת ממליטות הסתיו בעדר הבקר-לבשר של המשק. הפרות קיבלו את מנת המיניקות ורעו בקמל; לשגר ניתנה תערובת יונקים ("קריפ").

היציאה למרעה הירוק היתה ב-19.2.91. תקופת המרעה הירוק היתה קצרה (75 ימים בלבד) בגלל מיעוט גשמים. הגמילה היתה ב-3.5.91, ומהגמילה עד לשיווק הוחזק השגר במפסמה יחד עם שגר ההיקש. אחד היונקים, שנולד במשקל 26 ק"ג, מת ביום גשם, והאם היניקה ולד אחד. יונק של פרה אחרת פיגר בגדילתו והוצא. בסיכום שלהלן מובאים אפוא נתוני גדילה של 12 עגלים: 10 גדלו כצמד ו-2 גדלו כבודדים, וכן 7 העגלים ששימשו להיקש ונשקלו במועדים מקבילים. רק 4 פרות שהיניקו צמד עגלים נשקלו במשך כל תקופת העבודה.

טבלה 1. שינוי משקל ממוצעים בפרות ובשגר.

התקופה		ימים	שינויי משקל, ק"ג	
			לתקופה	ליום
יונקים, 12 עגלים				
מההולדת עד מרעה ירוק במרעה ירוק עד גמילה במפסמה	109	69.4	0.626	
	75	83.6	1.114	
	128	188.9	1.493	
סה"כ	312	341.9	1.096	
היקש: 7 עגלים שנולדו ונשקלו במועדים מקבילים ליונקים				
מההולדת עד מרעה ירוק במרעה ירוק עד גמילה במפסמה	106	93.4	0.879	
	75	98.0	1.306	
	131	155.1	1.180	
סה"כ	312	346.6	1.110	
פרות: 4 מיניקות צמד עגלים.				
מאימוץ עד מרעה ירוק ממרעה ירוק עד גמילה	81	33.7 ¹	416 ¹	
	73	13.7	0.188	
סה"כ	154	20.0 ¹	0.129 ¹	

הניסוי הראה שרפתן מנוסה יכול לבצע - בעצמו, וללא עזרה - אימוץ של צמד עגלים לפרה. לאחר האימוץ, הפרה המאמצת והעגלים אינם דורשים טיפול יחודי. העגלים היונקים ועגלי ההיקש הגיעו לשיווק בגיל ובמשקל דומים. לא התאמתה ההשערה בדבר תוספת משקל רבה לפרות בתקופת המרעה הירוק. עובדה זו יוחסה לשילוב של רמת ייצור חלב גבוהה להנקת צמד עגלים, רמת הזנה נמוכה מדי בתקופת הקמל, אי-יכולת הפרות לעמוד בהתחרות עם פרות הבשר באיבוס, ותקופה קצרה מדי של מרעה ירוק. המסקנה היא, שיש צורך לבחון את הנושא שוב. תוך שיפור תנאי ההזנה של הפרות בסתיו, אולי על-ידי אחזקה נפרדת מפרות עדר הבשר המיניקות ולד אחד. נראה גם שיש צורך לאבוס להן באותה עת מנת מזון בעלת ריכוז אנרגיה רב מאשר לעדר הבקר לבשר, כדי למנוע את הירידה הרבה במשקל גופן בעת הנקת שני עגלים. לעומת זאת נראה (בשלב זה של העבודה) שאין מניעה לצרף את מיניקות-צמד-עגלים לכלל העדר בתקופת המרעה הירוק.

היידע שנרכש על הפרות ועל גדילת צמד היונקים מסייע לנו בגיבוש תכנית מו"פ לייעול ולהגברה של ייצור בשר בקר בדרך של יצירת תאומים על-ידי העברת עוברים, וגידול התאומים בהנקה מפרות עתירות חלב.